

მონუმენტად ქცეული ინვექტივა, ანუ „ქება ქებათაი“ გაბრიელისი

1975 წელს ზვიად გამსახურდიამ იმ თანამოაზრეებთან ერთად, რომლებთან ერთადაც მანამდე დააარსა ადამიანის უფლებათა საინიციატივო ჯგუფი, გამოსცა ჟურნალ „ოქროს სანმისის“ პირველი ნომერი. ორი წლის განმავლობაში ჟურნალის ოთხი ნომერი გამოიცა. მასში იბეჭდებოდნენ საბჭოთა ცენზურის მიერ დაწუნებული მწერლები. ამ ავტორთა უმეტესობა აღარც კი იყო ცოცხალი. ოთხი ნომერი თითქოს ბევრი არ არის, მაგრამ თუ გავიაზრებთ იმ ფაქტორს, რომ ჟურნალი არალეგალური იყო და იატაკქვეშა გზებით ვრცელდებოდა, მივხვდებით, რომ ამგვარი ჟურნალისთვის ოთხი ნომრის გამოცემაც საკმარისზე მეტი იყო. საინტერესოა, რომ ჟურნალის პირველივე ნომერში დაიბეჭდა ე.წ. ანტისაბჭოური ტექსტები. ერთი მათგანი იყო გაბრიელ ჯაბუშანურის „ინვექტივა-მონუმენტი“, რომელიც თუნდაც იმის გამოა საინტერესო, რომ ჯერ კიდევ მაშინ ამხელდა სტალინს, როცა ბელადზე ხმამაღლა სიტყვასაც ვერავის დააცდენინებდი, როცა არავინ ამბობდა მასზე აუგს. ვგულისხმობ ნაწარმოების არა გამოქვეყნების, არამედ დაწერის თარიღს. ზვიად გამსახურდიასთვის პოემა „ინვექტივა-მონუმენტი“ ერთგვარი შეუპოვრობის სიმბოლო იყო, რადგან მაშინ, როდესაც საბჭოთა მწერლების დიდი ნაწილი ხოტბას ასხამდა, აქებდა და ადიდებდა ბელადს, გაბრიელ ჯაბუშანური არ გაჩუმებულა, მას უკან არ დაუხევია და ისეთი ძეგლი აუგო დიქტატორს სიცოცხლეშივე, როგორსაც ის იმსახურებდა. პოეტმა იცოდა, რომ თუკი პოემის შესახებ შეიტყობდნენ, ის, სხვა არგაჩუმებულების მსგავსად, დაისჯებოდა. მას კი არ შეეშინდა უცილობელი სიკვდილისა და უმწარესი სიმართლე სტალინის სიცოცხლეშივე გამოთქვა ისე, როგორც მას ხელენიფებოდა – არა ზურგსუკან და მიკიბულ-მოკიბულად, არამედ პირდაპირ და დაუფარავად. გაბრიელ ჯაბუშანურმა სიჭაბუკეში თავისი თვალთ ნახა ხელისუფლების სათავეში მოქცეული თანამემამულის უმუალო ბრძანებით ჩადენილი უამრავი უსამართლობა, მოესწრო სისხლიან რეპრესიებს. ამ ყველაფრის მომსწრე და მოწმე არაერთი სხვა ხელოვანიც იყო, მაგრამ ბევრმა გაჩუმება არჩია. მხოლოდ ერთეულები წერდნენ მამხილებელ ტექსტებს, რომლებიც დაწერისთანავე უჯრაში გამოსამწყვდევად იყო განწირული. რა გასაკვირია, რომ მწერლების მსგავსად, ჩუმად იყო საზოგადოებაც. მაგრამ არ გაჩუმებულა გაბრიელ ჯაბუშანური. მან, სტალინის სიდიადით აღტაცებული ქართველებისგან განსხვავებით, რომელთაც ბელადისგან კულტი შექმნეს, არცერთი წამით არ დაიჯერა გაკერპებული ბელადის კეთილშობილება და ხელის დაფარების ნაცვლად ლექსად ამოთქვა მამხილებელი სიტყვები. ამის ერთ-ერთი და არა ერთადერთი მიზეზი ალბათ „ლილღოს ნგრეული აულის მოზარეობაც“ და დაცლილი ძირძველი მოსახლეობისგან ლილღოს გაპარტახებულ სოფელში ცხოვრებაც იყო.*

* გაბრიელ ჯაბუშანური იყო ერთ-ერთი, ვინც 1944 წელს ლილღოს დაცლილ აულში, სტალინის მიერ ყაზახეთში გადასახლებული ჩეჩნებისა და ინგუშების სახლებში შესახლდა. სტალინის სიკვდილის შემდეგ, როდესაც უსასტიკეს პირობებს, მოპყრობას, ჰავას და ათას სხვა უბედუ-

პოეტმა იმ კუთხით დაინახა ქვეყნის მმართველი თანამემამულე, რომლის შესახებაც სხვა ქართველებს წარმოდგენა არ ჰქონდათ. ეს ის შემთხვევაა, როცა მწერლის ბიოგრაფია პირველი ნაბიჯი შეიძლება აღმოჩნდეს ტექსტის გასააზრებლად. თუმცა ვერ ვიტყვით, რომ ამ ნაბიჯის გარეშე პოემის გაგება შეუძლებელია.

გაბრიელ ჯაბუშანურის „ინვექტივა-მონუმენტი“ სათაურიდანვე იქცევს მკითხველის ყურადღებას. პოემის სათაური, „ინვექტივა-მონუმენტი“, კომპოზიცია და ორი დამოუკიდებელი სიტყვისგან შედგება. ეს ორი ნაწილი ერთმანეთთან დეფისითაა დაკავშირებული. დეფისით შეერთებულ სიტყვას, მიუხედავად იმისა, რომ ორი ნაწილისგან შედგება, მაინც ერთი კითხვა დაესმის, რაც იმას ნიშნავს, რომ ორი დამოუკიდებელი მნიშვნელობის მქონე სიტყვა ერთიანად უნდა გავიაზროთ, მაგრამ, სანამ გაბრიელ ჯაბუშანურის პოემის სათაურს ერთიანად გავიაზრებთ, საჭიროა, კომპოზიციის ცალკეული ელემენტები დავაშოროთ ერთმანეთს და თითოეული სიტყვის მნიშვნელობა დავადგინოთ. პირველი სიტყვა „ინვექტივა“, ლექსიკონის მიხედვით, საჯაროდ წარმოთქმული კრიტიკული, მამხილებელი სიტყვაა. თუ ამ ახსნას დავჯერდებით, პოემის სათაური ბუნდოვანი დარჩება და ის მხოლოდ ტექსტის ზედაპირულად გაგების დაძლევაში დაგვეხმარება. რისი ცოდნაა საჭირო, რომ სათურის მეშვეობით ტექსტი სიღრმისეულად გავიგოთ? ამისთვის რომაული სასამართლოს გახსენება დაგვჭირდება. რომში ინვექტივა, ლაუდაციოსთან თუ ენკომიასთან ერთად, ორატორული ხელოვნების ერთ-ერთი საშუალება იყო. თუკი ინვექტივით მონინალმდეგე სიტყვიერი პაექრობისას ანადგურებდა და მიწასთან ასწორებდა მიმართვის ობიექტს, ლაუდაციოს და ენკომიას ზეცამდე აჰყავდა ადრესატი. ენკომიის სინონიმია ევლოგიაც. ხანდახან მის სინონიმად პანეგირიკსაც იყენებენ, რადგან ისიც ქებას, ხოტბის შესხმას აღნიშნავს, მაგრამ თუ ევლოგია ძირითადად სამგლოვიარო სიტყვის ნაწილი იყო, პანეგირიკი ცოცხალ ადამიანზეც ითქმოდა. დღეს ეს უკანასკნელი ადამიანის გადაჭარბებულ, უსამართლო ქებასაც გულისხმობს. ანტიკურ ხანაში ლაუდაციოც, ენკომიაც, პანეგირიკიც და ევლოგიაც სადიდებელი (ცოცხალი ადამიანის თუ მიცვალებულის) სიტყვები იყო. აი, ინვექტივა კი საბრალდებო სიტყვა იყო, რომელსაც რომაულ სასამართლოში დამნაშავის სამხილებლად წარმოთქვამდნენ. ინვექტივების დიდოსტატი იყო ციცერონი. კატილინას წინააღმდეგ წარმოთქმულ მის სიტყვას დღემდე ინვექტივის საუკეთესო ნიმუშად მიიჩნევენ. ციცერონის ინვექტივებთან ერთად საყურადღებოა იუვენალისის და კატულუსის ინვექტივებიც. მოგვიანებით ინვექტივა რომიდან მთელ ევროპაში გავრცელდა. მისი გამოყენება მხოლოდ სასამართლო დარბაზებით აღარ შემოიფარგლებოდა. ინვექტივის საზღვრები გაფართოვდა და თუკი ის თავდაპირველად მდარე ხარისხის პოეზიის საკუთრებას წარმოადგენდა, თანდათან ცნობილ პოეტურ ქმნილებებშიც გადაინაცვლა. მაგალითად, ინვექტივის საუკეთე-

რებას გადარჩენილი დევნილი ჩეჩნები და ინგუშები სამშობლოში დაბრუნდნენ, მათ კარმიდამოში დასახლებულმა ქართველებმა უსიტყვოდ დატოვეს საცხოვრებლები, დაუტოვეს შინაური ფრინველი, ცხოველი, საყოფაცხოვრებო ნივთები გადასახლებიდან დაბრუნებულებს და თვითონ საქართველოში გამობრუნდნენ. ორ ხალხს შორის არანაირი შეტაკება არ მომხდარა, არანაირი დაძაბულობა არ წარმოქმნილა. ერთ მხარესაც ესმოდა, რა დიდსულოვანი აღმოჩნდა მეორე, მეორე მხარეც გრძნობდა თავის წილ პასუხისმგებლობას პირველთან.

სო ნიმუშად უილიამ შექსპირის „მეფე ლირის“ მეორე მოქმედების მეორე სცენაა აღიარებული, ასევე საუბრობენ ჯონათან სვიფტის „გულივერის მოგზაურობაში“ ინვექტივის ენის გამოყენებაზე. ინვექტივა არ არის უბრალოდ დაცინვა. ის არც გამოჯავრებაა, თუმცა სულისკვეთებით ოდნავ ნააგავს მათ. როგორც პოეზიის ჟანრის ქვესახეობა, ინვექტივა არ ერიდებოდა არც უცენზურო სიტყვებს, არც დამამცირებელი ხასიათის ბრალდებებს, არც გარეგნული მხარის უარყოფითად წარმოჩენას და, რაღა თქმა უნდა, არც განსაქიქებელი პირის თვისებებისა და საქციელის უკიდურესად მძიმე ფორმით აღწერას. ამიტომ, როდესაც გაბრიელ ჯაბუშანურის პოემის სათაურის პირველ ნაწილს ვხსნით, არ უნდა დავივიწყოთ ეს მომენტი და ხაზი გავუსვათ შემდეგს: ინვექტივა არ ერიდება ისეთი სიტყვების მოზღვაებას/დახვავებას ტექსტში, რომლებსაც მხატვრული ლიტერატურა სხვა შემთხვევაში ალბათ თავიდან აიცილებდა და ევფემიზმებით ჩაანაცვლებდა. ინვექტივა გამოყენებული სიტყვებით არ აჭარბებს სათქმელს, რადგან გაზვიადებით მისი თავდასხმის ობიექტი შესაბრალოსი გახდება ან კომიკური ელფერით შეიმოსება. ინვექტივის მიზანი ეს არ არის. ინვექტივის მიზანია, რაც შეიძლება დაუნდობლად, უმკაცრესად, მაგრამ ობიექტურობის დაცვით ამხილოს პირი, რომელიც მისი სამიზნეა, რომელიც მისი თავდასხმის ობიექტია.

გაბრიელ ჯაბუშანურის პოემის სათაურის მეორე სიტყვაა „მონუმენტი“. რატომ არ იყენებს გაბრიელ ჯაბუშანური ქართულ სიტყვა „ძეგლს“ ან „ქანდაკებას“ და რატომ ამჯობინებს მის ლათინურ ვარიანტს? ნუთუ იმიტომ, რომ სიტყვა „ინვექტივას“, რომელიც კომპოზიციის პირველი ნაწილია, ლათინური „მონუმენტი“ უფრო მოუხდებოდა, ვიდრე – ქართული „ძეგლი“? არამც და არამც. უპირველეს ყოვლისა, გასათვალისწინებელია, რომ სიტყვა „მონუმენტი“ წარმოდგება ლათინური სიტყვისგან „მოგონება“, „გახსენება“, ამიტომაც მონუმენტების აღმართვა ისტორიული მოვლენებისა და გამოჩენილი პირების გასახსენებლადაა გამიზნული. სიტყვებში „ძეგლი“ და „ქანდაკება“ კი ეს თავდაპირველი მნიშვნელობა დაკარგულია. სიტყვა „მონუმენტი“, როგორც მეტაფორა, პოეზიასთან მიმართებით პირველად ჰორაციუსმა გამოიყენა: „Exegi monumentum aere perennius/ regaliq;ue situs pyramidum altius,/ quod non imber edax, non aquilo impotens/ possit diruere aut innuberrabilis/ annorum series/ et fuga temporum...“ („ძეგლი აღემართე ბრინჯაოზე გამძლე, მეფურ პირამიდებზე უფრო მაღალი, მას ვერც წვიმა და ვერც ჩრდილოეთის ქარი ვერ გაანადგურებს, ვერც უთვალავი წელთა რბენა, ვერც დროთა დინება“). როგორც ვხედავთ, ჰორაციუსი მიუთითებს, რომ პოეზიას ვერაფერი გაანადგურებს, რადგან ის ყოველ-

* საინტერესოა, რომ ამ ხერხს მიმართავს აბრაამ ლინკოლნიც თავის ცნობილ გეტისბერგის მიმართვაში. ლინკოლნი ორჯერ იყენებს სიტყვა „თავისუფლებას“ – ერთხელ „Liberty“-ს მეორეჯერ კი „freedom“-ს. საინტერესოა, რომ პირველ შემთხვევაში პირველივე წინადადებაში ლათინურ ფუძეზე დაყრდნობით ნაწარმოები სიტყვით სარგებლობა მიგვანიშნებს იმაზე, რომ, ლინკოლნის აზრით, ეს სიტყვა დასაწყისში უცხო იყო ამერიკელებისთვის (თან ლინკოლნმა ტექსტში ამ სიტყვის პირველი ასო მთავრულით დაწერა, რითიც კიდევ უფრო მეტად გაუსვა ხაზი მას), ტექსტის ბოლოში კი გამოჩნდა, რომ ამ სიტყვის მნიშვნელობა თანდათან იმდენად ახლობელი გახდა ამერიკელებისთვის, რომ მათ უკვე ლათინური სიტყვა შეუძლიათ ჩაანაცვლონ ინგლისურით. ინგლისური სიტყვა, რომელიც თავისუფლებას აღნიშნავს, ტექსტში უკვე აღარაა მთავრული ასოთი დაწერილი.

გვარ მონუმენტზე გამძლეა. ამ წინადადებაში გამიზნულად არ გამოვიყენე სიტყვა „ძეგლი“, რათა უფრო ადვილი გამეხადა არა მარტო ჰორაციუსის, არამედ გაბრიელ ჯაბუშანურის ჩანაფიქრის გაგებაც. ჰორაციუსის ამ ლექსის დასაწყისი სიტყვები, ალექსანდრე პუშკინმა ეპიგრაფად წარუმიძღვარა თავის ლექსს „Памятник“ („ძეგლი“). ჟუკოვსკის მიერ პოეტის სიკვდილის შემდეგ აღმოჩენილ 1836 წელს დათარიღებული ლექსის დასაწყისიც ჰორაციუსის სტრიქონებს იმეორებს – რა თქმა უნდა, არა პირდაპირ, არამედ შინაარსით და სათქმელითაც: „ძეგლი აღვმართე ხელთუქმნელი, მარადიული“ პოეზიით პუშკინმა ისეთი ძეგლი დაიდგა, რომელიც ალექსანდრე პირველის ქანდაკებაზე მაღალიც კია, ე.ი. ალექსანდრე პირველის საქმეებით დატოვებულ მემკვიდრეობას გადააჭარბებს მისი პოეტური მემკვიდრეობა. გაბრიელ ჯაბუშანურიც, როგორც პუშკინის პოეზიის უბადლო მცოდნე და მისი ლექსების მთარგმნელი, ჰორაციუსისა და პუშკინის მსგავსად, იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ პოეზია საუკეთესო მონუმენტია (არ დავივიწყოთ, რომ ეს სიტყვა „მოსაგონარია“), რომელსაც ვერაფერი გაანადგურებს. ამიტომაც გადანყვიტა პოეტმა, არა ბრინჯაოს ძეგლით უკვდავეყო სტალინის სახელი, არამედ მისთვის სამართლიანი ინვექტივა-მონუმენტი აღემატა, რომელსაც ვერც ქარი, ვერც წვიმა, ვერც დრო და ვერც ჟამი ვერ გაანადგურებდა და ასე შემოენახა მისი ხსოვნა მომავალი თაობებისთვის. ამ გზით აგებული მონუმენტი კი, ცხადია, იმაზე მაღალი და გამძლე იქნებოდა, ვიდრე ყველა ის სადიდებელი ტექსტი, რომლებითაც სტალინის სიცოცხლეში გამდიდრდა ქართული პოეზია.

მიუხედავად იმისა, რომ გაბრიელ ჯაბუშანური უკვე ნაწარმოების სათაურით „აიძულებს“ მკითხველს, გაითვალისწინოს ანტიკური ტრადიცია, ჰორაციუსის ოდა და რუსი პოეტის ლექსი, ნიშანდობლივია ერთი სხვა წყაროც, რომელთანაც ალუზიებით მიჰყავს ავტორს მკითხველი. პოემაში თერთმეტჯერ არის ნახსენები სიტყვა „გველი“ სხვადასხვა კონტექსტში: 1. „შენი ქოჩორი ჩამოგავს ჯაგარს – შუბლს დასწოლია ვითარცა გველი“; 2. „შეკრული შუბლი შავი ხევია, წარბნი გველნია, სავსე შხამითა, ისინი არც კი შეირხევიან, გინდ გადაბრუნდეს ეს დედამინა“; 3. „მილიონები მაგ შუბლს ჰმონებენ, ხალხი მის რისხვას ველარ იცილებს, ეგ ნაოჭები მე მაგონებენ: წვრილად დახლართულ გველის ნაწილებს“; 4. „შუბლის ნაოჭნი გველის წინილებს ჰგვანან“; 5. „მათ წარბი – გველი – ეთავსა და მჯერა: – მალე ყველა იწივლებს: ადამის ძეთა ამონყვეტასა“; 6. „გ მზერა მოჰგავს ასპიჭ პიტალოს, მისთვის უცხოა აზრი კეთილი. თვალში გველები“; 7. „...შუბლზე გველები“; 8. „...წარ ბნიც გველები“; 9. „გველებს ეთვისა შენი ყურები არის ხვრელები იმ დამეხილი ჯოჯოხეთისა“; 10. „მაგ ბოროტებით, ო გველო ჭრელო, თავად დაიდგი შენ მონუმენტი, შენ მონუმენტი თვალმიუნვდენი თავად დაიდგი სიავის შმორით და იმავე ძეგლთან პლანეტა ჩვენი ჩანს, როგორც მზესთან ვარსკვლავი შორი“; 11. „შენი მკლავები არის ბორკილი, – ხუნდი ვეება თვალმიუნვდენი. რაიცა გველი ამა პლანეტას შემოხვევია და ხარბად სალტავს, თან მაინც კიდე ეცოტავება ესე მსოფლიო სამეფო ტახტად“. ყველა ამ ციტატიდან აშკარაა, რომ გველს პოეტი სტალინის სხეულის სხვადასხვა ნაწილის შესადარებლად იყენებს: იქნება ეს თმა, წარბი, ნაოჭები თუ ხელები. რატომ არ ცვლის შესადარებელ სიტყვას იგი? ნუთუ არ შეეძლო გაბრიელ ჯაბუშა-

ნურს, გველის გარდა, სხვა სიტყვა გამოეყენებინა? რა თქმა უნდა, შეეძლო. მაგრამ მისი მიზანი სწორედ ის იყო, რომ სიტყვა გველზე ყურადღების გამახვილებით და მისი აქცენტირებით მკითხველში გაეღვიძებინა გველის შესახებ არსებული წარმოდგენები. ფოლკლორში გველი ბრძენია, ამიტომაც თითქოს შუბლზე ნაოჭი გველის ამ თვისებაზე უნდა მიუთითებდეს, მაგრამ, იმავდროულად, გველი შხამიანია და ის გესლავს და ლუპავს ადამიანებს. ამგვარად, შუბლზე გველივით გადანოლილი ნაოჭი სიბრძნეზე მიმანიშნებელი კი არა, სწორედ გესლზე და შხამზე მიუთითებს და მას ადამიანთა მოდგმის განადგურება აქვს განზრახული. გველებია თმის თითოეული ღერიც, რომლებიც თითქოს თავიდან კი არა, პირდაპირ ბელადის ტვინიდან ამოიზარდნენ და მათზე შეხედვა ისევე მომაკვდინებელია, როგორც გორგონა მედუზასთვის შეხედვა. მაგრამ მთავარი მაინც ის არის, რომ გველი მკითხველს მაინც ბიბლიის პირველი წიგნის, დაბადების, მესამე თავთან ამისამართებს. ბიბლიურმა გველმა კაცთა მოდგმა დალუპა, რომ არა ის, სიკვდილი არ იქნებოდა დედამიწაზე. გველმა სიკვდილი მოუტანა ადამის მოდგმას, გველმა ქალს ტანჯვით შობა და კაცს ტანჯვით ლუკმა-პურის მოპოვება მოუტანა. ცრემლი, რომელსაც მას შემდეგ ღვრის ადამიანი, გველის დამსახურებით მიიღო. ამიტომაც „წყეულო, თავზე რამდენი თმა გაქვს, იმდენი დედის გიღვრია ცრემლი“, – ამ სიტყვებით გაბრიელ ჯაბუშმანური მხოლოდ უსამართლოდ გადასახლებული, დახვრეტილი, შევინროებული და დაჩაგრული ადამიანების ბედზე კი არ ჩივის, არამედ მიგვანიშნებს, რომ გველის გამოა, ქალს შვილის გაჩენა რომ აღარ უხარია, რადგან გველის დამსახურებით მიიღო მან უცილობელი სიკვდილი. გარდაუვალი სიკვდილი მოაქვს სტალინის ადამიანებისთვის და ამიტომ ისიც, პირველი გველის მსგავსად, დედებს აღვრევიანებს ცრემლებს. თუკი სტალინი სიკვდილის მომტანი ბიბლიური გველია, აუცილებლად უნდა გავიხსენოთ, რომ ქრისტიანული, ისევე როგორც სხვა აბრაამული რელიგიები, გველს სატანასთან აიგივებს. ამ სატანას ებრძვის და ამარცხებს მიქაელ მთავარანგელოზი სხვა ანგელოზებთან ერთად იოანეს გამოცხადების მიხედვით (ბიბლია: იოანეს გამოცხადება, 12:7-; 12): „და ატყდა ბრძოლა ცაში: მიქაელი და მისი ანგელოზები ებრძოდნენ ურჩხულს, ურჩხული და მისი ანგელოზები კი ებრძოდნენ მათ. მაგრამ ვერ იმძლავრეს და აღარ აღმოჩნდა მათი ადგილი ცაში. და გადმოვარდა დიდი ურჩხული, დასაბამიერი გველი, რომელსაც ჰქვია ეშმაკი და სატანა, მთელი სანუთროს მაცდური; გადმოვარდა ქვეყნად და თან გადმოჰყვნენ მისი ანგელოზები“, „მაშ, ხარობდეთ ზეცანო და ზეცის მკვიდრნო! მაგრამ ვაი მიწას და ზღვას, რადგან თქვენსი ჩამოგდებულ იქნა ეშმაკი, აღსავსე სასტიკი რისხვით, ვინაიდან იცის, რომ ცოტალა დარჩა ხანი“. საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ გაბრიელ მთავარანგელოზის ფუნქციაა საყვირის ჩაბერვა და მიქაელის ანგელოზების მოკრება. როგორც ჩანს, ავტორიც, თავის მისიად (სახელიდან გამომდინარე), პოეტურ საყვირში ჩაბერვას და ქვეყნიერებისთვის გველის, იგივე სატანის, საქმეების მხილებას მიიჩნევდა.

დაბოლოს, ვინაიდან გაბრიელ ჯაბუშმანურის პოემა „ინვექტივა-მონუმენტის“ ათივე თავის ძირითადი ნაწილი ბელადის გარეგნობის მხატვრული აღწერაა უარყოფითი სახებით, ის გვაგონებს შეტრიალებულ სოლომონის „ქებათა-ქებას“. სოლომონის წიგნის მეოთხე თავში დიდი ნაწილი სწორედ სატრფოს, რომელიც უფლის

ალეგორიული სახეა, გარეგნული მშვენიერების ქებას ეძღვნება: „აჰა, მშვენიერი ხარ, სატრფოვ ჩემო, აჰა, მშვენიერი ხარ! შენი თვალები ორი მტრედია შენს პირბადის ქვეშ. სენი თმა არვია თხათა, გალაადის მთიდან დაშვებული. შენი კბილები გაპარსული ცხვარია, საბანელით ამომავალი, თითოეული ტყუბ-ტყუბად მსხმელი და ბერნი არ არის მათ შორის. შენი ბაგეები ძონის ქაფია და შენი პირი – საამური. შენი ღანვები ბრონეული ლებნებია შენს პირბადის ქვეშ. შენი ყელი დავითის გოდოლია, აგებული საჭურველთათვის. ათასი ფარი ჰკიდია მასზე, ძლევა მოსილთა ყოველი ფარი. ორი ძუძი შენი ორი თიკანია ნიამორისა, მარჩბივი, მძოვარი შრომანთა შორის... ყოვლად მშვენიერი ხარ, სატრფოვ ჩემო, და უბინო!“ (ბიბლია: ქებათა-ქება სოლომონისა, 4:1-7). მაშინ, როდესაც სტალინის სადიდებლად სოლომონის ქებაზე აღმატებული ლექსები იწერებოდა, ადვილი გამოსაცნობი იყო, რომ ბელადმა ჩაანაცვლა უფალი და რომ პოეზიის საშუალებით მისი გაიგივება ხდებოდა ღმერთთან. გაბრიელ ჯაბუშანურმა მოახერხა და სწორედ პოეზიის საშუალებით დაამარცხა ეს ნაკადი ლიტერატურაში. მან ქება ლანძღვით შეცვალა, და ქებათა ქების ნაცვლად, ლანძღვათა ლანძღვა დაწერა. მაგრამ ეს ლანძღვა არ გადადის უხამსობაში და ჯერ გარეგნობის აღწერით ამხელს ავკაცის საქმეებს. თუკი უფალი უჭვრეტდა ადამიანთა და ქალაქების განადგურებას, რადგან ამ გზით სჯიდა ცოდვის გამო, ბელადიც, თითქოს უფალი იყოს, ისე უცქერის ათას უბედურებას. მან ისე დაიმონა ხალხი, რომ ხოტბის წარმოთქმაც შიშის გარეშე არ ძალუძო. ეს გარდუვალი იყო მას შემდეგ, რაც მანვე წაართვა ადამიანებს თავისუფლად ფიქრის უფლება. კერპადქცეული სტალინის ადგილსამყოფელი ავგიასის თავლებივითა და მათი განმენდა, ადრე თუ გვიან, არ დააყოვნებს. ისევე როგორც, ოდესღაც, ბიბლიურ დროში დაემხო ყველა კერპი, სტალინის სადიდებლად აგებული კერპებიც დაემხო, რადგან ეს კერპი სისხლით და გაყიდვით, ცრემლით და ვაებით, ოჯახის ნევრების ერთმანეთზე გადაკიდებით, დასმენით, პირის დამუწვით, სიტყვის დახშობით არის აგებული. ასეთი კერპი ვერ გაუძლებს საკუთარ ცოდვებს და ჯოჯოხეთში შთაინთქმება. დარჩება მხოლოდ ის ინვეტივა, რომელიც ამხელდა მას სიცოცხლეშივე და სიმართლეს უსწორებდა მზერას. ამგვარად აგებული იმ შავნელი გაუხარელი დღეების მოსაგონარ მონუმენტად დარჩება, რათა მომავალმა თაობებმა არ დაივიწყონ სტალინის სატანური საქმეები და აღარ დაუშვან მისი განმეორება.

ამდენად, როგორც კვლევამ აჩვენა, გაბრიელ ჯაბუშანურის პოემაში დიდი ადგილი უჭირავს ბიბლიურ მოტივებს – გველის სახეს დაბადების წიგნში და სოლომონის ქებათა ქებას – და მხოლოდ მისი დეკოდირების შედეგად არის შესაძლებელი, როგორც ნაწარმოების სათაურის, ასევე მთლიანად პოემის სრულფასოვანი ახსნა.

დამოწმებანი:

არაბული 2009: არაბული, ა. გაბრიელ ჯაბუშანურის პოეზია. თბილისი: გამომცემლობა „მნიგნობარი“, 2009.

ბარბაქაძე 2017: ბარბაქაძე, თ. „მყარი სალექსო ფორმები გაბრიელ ჯაბუშანურის პოეზიაში“. სჯანი, 18. 2017.

ბიბლია 1989: ბიბლია. თბილისი: საქართველოს საპატრიარქო, 1989.

ბრეგაძე: ბრეგაძე, ლ. *სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის იდეა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ ქართულ პოეზიაში*. <https://1tv.ge/elit/sakhelmwifoebriwi-damoukideblobis-idea-meore-msofliomis-shemdgom-qartul-poeziashi/>

ოქროპირიძე 2015: ოქროპირიძე, უ. *ეროვნული მოძრაობის ისტორიიდან საქართველოში 1977-1987 წლებში*. „ამირანი“, XXVII, 2015, გვ.158.

პუშკინი 1977: პუშკინი, ა. *თხზულებანი ათ ტომად*. ტ. 3. ლენინგრადი: გამომცემლობა „ნაუკა“, 1977.

უცხო სიტყვათა ლექსიკონი 1964: *უცხო სიტყვათა ლექსიკონი*. შემდგენელი მ. ჭაბაშვილი. თბილისი: გამომცემლობა „ნაკადული“, 1964.

ჯაბუშანური 2013: ჯაბუშანური, გ. *100 ლექსი*. შემდგენელი ამირან არაბული. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2013.

ჯაბუშანური: ჯაბუშანური, გ. <https://poetry.ge/poets/gabriel-jabushanuri/poems>

პორაციუსი 1919: Horace. *Odes and Epodes*. Paul Shorey and Gordon J. Laing, Chicago, Benj. H. Sanborn & Co. 1919. აღებულია ციფრული ბიბლიოთეკიდან „პერსეუსი“.

Nestan Ratiani
(Georgia, Tbilisi)

Invective Monumentalized or “The Song” of Gabriel

Summary

Key words: Invective, Gorgon, the Augean stable, Stalin.

The moment admirers of Roman and Russian poetry lay their eyes on Gabriel Jabushanuri’s Invective-Monument, published by Zviad Gamsakhurdia in a dissenting magazine during the Soviet years, they will know they are dealing with a monument, a monument not of stone, but of verse, of poetry. The poem was the author’s celebration of the leader that intended not to glorify, but rather commemorate the evil to remember him with. In an age when poetry teemed with odes to Stalin, when the leader had replaced God and art and literature tried to formalize the equation, it was little less than a heroic act to create a narrative than ran contrary to the trend. Gabriel Jabushanuri managed to clash with and surmount the stream of exaltations in literature. He replaced a praise with a curse and produced The Curse of Curses, an inverted variant of The Song of Songs. In his poem the writer frequently makes use of the biblical snake, a metaphorized image of the leader. The snake is a creature that caused the downfall of the man and his damnation by God. On the other hand, while comparing the leader’s hair to snakes, the poet also wishes the reader to picture Medusa, who, when looked upon, brought about the man’s physical destruction. Another recurring image is ‘the stable’, alluding to the Augean stables to be cleared from corruption. The article analyses several biblical and mythological metaphors which, when decoded, would create appropriate images in the reader’s mind and make it possible to grasp the essence of Invective-Monument.